

DE BASTERDNACHTEGAAL.

(Een vogeltje voor Maart en voor het heele jaar).

Wij leven nu weer in een tijdvak van lange winters en late voorjaren. 't Is al lang geleden, dat we bijna geregeld midden Februari bloeiend speenkruid vonden en dat het Maartsch viooltje werkelijk op 1 Maart zijn geuren reeds verspreidde. De hazelaars bloeiden kort na Nieuwjaar en in 't eind van Januari zagen de boomgaarden wit van de sneeuwkllokjes.

Dat is thans heel anders — en wie nu met verklaarbaar ongeduld na een paar dagen van dooi er op uit gaat, zal terdege moeten uitkijken en vooral de beschutte hoekjes moeten opzoeken: hellingen op 't Zuiden en Zuidranden van bosschen en heggen.

Daar komt tusschen verdorde stengels en bladeren allerlei jong groen te voorschijn: frissche fijnverdeelde bladeren van 't Nachtegaalskruid, glimmende speenkruidblaadjes, verkleumde bruinroode toppen van hondsdrif en doovenetel en kiemplantjes van velerlei soort. O, er is voor de ingewijden altijd nog genoeg te zien en te doen; maar de beginners en de gewone wandelaars vinden het een doolie boel en als ze zich niet door een paar hagelbuien naar huis laten jagen, dan geven ze er de voorkeur aan, om zonder gesnuffel maar flink door te stappen en de zaken in 't groot te doen. Ze zien hoe de wolken, lichte en donkere, in groote troepen gejaagd voorttrekken van West naar Oost. Een zonnestraal glijdt langs de iepenkronen en brengt met één purperen streep aan 't licht, dat daar de bloemknoppen al zijn opengebarsten. In 't lage hout toonen sommige heestertjes een ijlen sluier van lichtgroen; en groen is ook gesprenkeld langs de laagste en vochtigste plekken van 't weiland.

Ik houd er veel van, de zaken zoo in 't groot te doen en geef dan ook vooral mijn ooren de kost. Dat gezonde groote geluid van den westenwind, die den winter wegblaast, is een van de schoonste uitingen van de natuur en op dien grootschen achtergrond teekenen zich dan als versieringen af het jubellied van de leeuwerik, de lange fluittonen van de spreuwen, de vreugdekreten van den vink, het geroep van de merels, het lustig gekwinkelaar van 't winterkoninkje en het welgemoed en liefelijk lied van de heggemus of bastaardnachttegaal.

En nu we dezen eenmaal hebben gevonden, zooals hij daar zit te zingen met zijn kop in den wind op de bovenste takken van een lage doornhaag, gaan we de zaken weer „in 't klein” doen en willen we ons alleen bemoeien met dezen weinig bekenden, maar zeer te waardeeren zanger.

Ik begrijp eigenlijk niet, hoe 't komt, dat dit diertje zoo weinig bekend is. Nog nooit heeft een dichter een woord over hem gekikt. En toch is hij een van onze beste zangers en nog veel vertrouwelijker in zijn omgang met den mensch dan het wereldberoemde roodborstje.

Schlegel heeft gezegd, dat hij schuw is, maar waar hij dat vandaan heeft, mag de lieve hemel weten.

Ik heb eens een boerin gezien, die een klomp zat te schuren op zoo'n vondertje aan den slootkant; 't was onder Hillegom. Vlak bij haar, op de andere klomp, zat een bastaardnachttegaaltje z'n hoogste lied te zingen. Ik erop af, dat kunt ge begrijpen, en aan de vrouw gevraagd, hoe ze dat dier zoo getemd had. Maar 't mensch had 't heele vogeltje niet gehoord of gezien, wist niet eens, dat er musschen met blauwe kopjes in de wereld bestonden.

Haar jongens waren gelukkig beter op de hoogte en wisten zelfs te vertellen dat een „blauwmuschje” die jongen heeft, niet eens van 't nest vliegt, als je er vlak bij komt staan. Spreek me nu nog eens van schuwe bastaardnachttegaaltjes.

Van de week kreeg ik weer een brief van iemand met de oude klacht, dat hij zoo graag wat op de vogels zou gaan letten; maar dat die dieren zoo schuw zijn en dat je dus altijd zoo'n duren kijker erbij moet hebben. Nu voel ik heel veel voor een kijker, vooral voor een dure en, als 't lijden kon, kocht ik direct zoo'n nieuwerwetsche triëder-binocle van Görz; maar heusch, zonder kijker kun je ook heel veel uitrichten.

Er wordt niet de minste kunst of handigheid voor vereischt, om zoo'n heggemus tot op twee meter afstand te naderen. Het dier kent de menschen en weet, hoe weinig ze om hem geven. Hij kijkt u met zijn schitterend bruin oog eventjes aan en gaat rustig voort met zijn liedje, dat evenals dat van 't roodborstje heel hoog gestemd is, snel van tempo en van reinen zilverklank.

Ondanks zijn snelheid is 't liedje veel kalmer, veel minder uitbundig dan dat van den winterkoning, gelijk 't vogeltje zelf ook veel rustiger en in 't geheel niet aanstellerig is. Al die trippel- en wipkunsten en trillers en roffels zult ge bij de heggemus te vergeefs zoeken. 't Eenige gebaar, dat hij zich onder 't zingen veroorlooft is een klein geschuifel met de korte ronde vleugeltjes, die er dan uitzien, alsof ze afzakken; en dan ziet het diertje er allerliefst eenvoudig en ootmoedig uit.

Dat schuifelen met de vleugels doet hij ook als

hij over den grond hipt en zijn voedsel zoekt: 's winters zaden en 's zomers insecten; waarschijnlijk heeft hij ook aan die eigenaardigheid den naam „schuurmuske" te danken, die hem in sommige Brabantsche dorpen door de jongens gegeven is.

Zijn lange spitse snavel bewijst echter, dat hij volstrekt niet aan de gewone musschen verwant is, maar thuis hoort bij de roodborstjes en lijsters.

De kleur van rug en vleugels is beslist musch-achtig: bruin met zwarte vlekken. Maar de kop is heel mooi leiblaauw met zwarte lengte-streepen en leiblaauw zijn ook keel en borst. De wang- en oorstreek is bruin met lichte streepjes, de buik is wit en de flanken zijn weer bruin, met zwarte lengtevlekken.

Met andere wintervogels heeft de bastaardnachttegaal 't gemeen, dat hij zeer dik in de veeren zit. Die veeren zitten heel los, als de wind er maar eventjes vat op krijgt, waaien ze omhoog. Daarom zit hij altijd met den kop naar den wind gekeerd. Hoe hij bij 't kruipen en sluipen door de heggen die veeren niet kwijtraakt, is een raadsel; als je hem maar even aanraakt vallen de rugveeren terstond uit.

De bastaardnachttegaal nestelt in hagen en struiken; zijn nest lijkt veel op dat van

't roodborstje, maar de eitjes zijn mooi effen blauw, zooals van de roodstaart, maar iets meer in 't groene en grooter. Al heel vroeg in 't jaar zijn ze te vinden en geregeld gaan de ouden over tot een tweede, zelfs een derde broedsel. De jongen zijn iets meer gevlekt dan de ouden en blijven niet lang in de buurt van 't nest. Zelfs verlaten zij in 't najaar ons land en begeven zich dan over de Noordzee, naar Engeland, waar ze in den winter

in grooten getale aan de Oostkust vertoeven. De ouden blijven hier en zingen alweer in October, ik zou haast erbij kunnen voegen: zonder dat iemand het merkt.

In zachte winters schijnen de jongen zich te vergenoegen met beschutte plekjes in onze eigen duinen, waar ik ze wel eens in troepjes van vijf tot tien heb aangetroffen o.a. in de ruïne van Brederode, die een groote aantrekkingskracht voor overwinterende vogeltjes schijnt te bezitten.

Zoodoende is onze heggemusche maar half en half een trekvogel en dat vind ik zeer interessant, want we kunnen hopen, dat juist door nauwkeurig de levenswijze van deze dieren na te gaan eenig inzicht kan verkregen worden in het groote mysterie van de jaarlijksche vogelverhuizingen. Ook is 't interessant, dat ze meer naar 't westen dan naar 't zuiden trekken en dat de Orkaden of Orkney-eilanden heel ten noorden van Schotland een van de winterkwartieren vormen voor de „hedge-sparrow," zooals de Engelschen hem noemen.

Dat „hedge-sparrow" of heggemusche vind ik toch een veel aardiger naam dan bastaardnachttegaal. Vroeger hebben we al eens vermeld dat in Twente de naam „heggerienken" in zwang is.

Nu kwam ik onlangs in een heel mooi en goed boek (Etsen van Hollidee), een boek dat over menschen en niet over vogels handelt, zoowaar 't woord „heggemusche" tegen, blijkbaar door den schrijver gebruikt voor den bastaardnachttegaal: dat bleek uit alles.

Toen heb ik Hollidee gevraagd, of hij dien naam uit 't Engelsch had en kreeg tot mijn groote voldoening ten antwoord, dat de Brabantsche jongens

De Basterdnachtegal of heggemusche.

(want Hollidee is een Brabander) er hun eigen vogelwetenschap op na houden en in 't geheel niet uit Engelsche bronnen putten.

Iedere jongen in Asten kent de „heggemuschkjes“ van zeer nabij en zou er heel wat van weten te vertellen. Dat doet me plezier voor de Aster jongens en nog eens weer brengen ze me tot de vraag:

Hoe komt het toch, dat de jongens alles van de levende natuur weten of willen weten en dat de groote menschen er zoo weinig belangstelling voor hebben. Dat zijn toch ook eens „jongens“ geweest. En waarom willen ze 't niet blijven?

JAC. P. THIJSSSE.

Het Insectarium in Artis.

HET VERWARMEDE INSECTARIUM.

Zes insectaria zijn in een afgesloten ruimte gezet, waardoor een warmwaterbuis loopt. De warmte wordt geleverd door een der kachels onder de slangen in de aangrenzende zaal. In den voormiddag staat de thermometer bij de insectaria op 30 à 32 graden Celsius, in den namiddag daalt hij tot 20 graden en blijft zoo staan gedurende den nacht.

Rupsen van *Bombyx quercus* L. var. *sicula* Stgr.; poppen van *Papilio machaon* L. (Koninginnepage), van *Papilio podalirius* L. (Koningspage), van *Saturnia pavonia* L. (Nachtpauwoog), van *Saturnia pyri* W. V. (Groote Nachtpauwoog), van *Samia cecropia* L. (Amerikaansche Nachtpauwoog), van *Actias luna* Cramer (Maanvlinder), van *Telea polyphemus* Cram. (Rouwoog) en van *Philosamia cynthia* Dru. (Ailantusvlinder), koester ik sinds de laatste week van December in de verwarmde insectaria.

Insecten, die „getrokken“ zullen worden, moeten eerst eenige weken de winterkoude gevoeld hebben. Brengt men ze daarna in de warmte, dan wordt hun winterrust verkort, zoodat ze zich in Januari gedragen, alsof 't reeds lang lente was. Men zou met de meeste soorten geen succes hebben, als men in den herfst reeds begon ze aan een verhoogde temperatuur bloot te stellen. Sommige poppen en larven zouden dan sterven en andere, die de kuur kunnen doorstaan, zouden zich dikwijls weinig eerder ontwikkelen dan in de vrije natuur. Het vervroegen van insecten lijkt dus heel veel op het trekken van planten.

De quercus-rupsen waren nauwelijks twee dagen in de warmte, of ze vervelden reeds en waren zichtbaar gegroeid. Ze werden met den dag grooter en reeds in 't midden van Februari zijn ze verpopt. De poppen zijn tijdelijk weggenomen en door beerupsen vervangen. Als men weet, dat de rupsen van de Zuid-Europeesche variëteit, welke ik nu kweek, in 't najaar veel kleiner zijn dan onze inlandsche quercus-rupsen, dan begrijpt men, in welke mate ze van de warmte, die ze geboden werd, ge-

profiteerd hebben. Einde October en begin November kwamen ze uit het ei. Daags voor Kerstmis zette ik ze in 't warme insectarium, waar ze in zes weken tijds het van een halven centimeter tot bijna vingerlengte gebracht hebben. Ze aten met groote graagte klimopblaren, een in den winter gemakkelijk te verschaffen voedsel.

In 't midden van Januari verschenen reeds koningspages, koninginnepages en inlandsche pauwoogvlinders, spoedig volgden de maanvlinders, de rouwoogen, en uitheemsche pauwoogen.

In een vertrekje van Artis, waar steeds de ramen open staan en niet gestookt wordt, heb ik mijn voorraad poppen, eieren, cocons van bladwespen en overwinterende rupsen geborgen. Daarvan neem ik elke week enkele poppen en leg ze in de verwarmde insectaria. Zoo zullen zich daar den heelen winter door vlinders ontwikkelen. Had ik den heelen voorraad in eens warm geplaatst, dan was alles ongeveer gelijktijdig uitgekomen.

Dat een „trekkas“ voor vlinders, zooals ik in Artis heb ingericht, een getrouw beeld geeft van de natuur, zal ik niet beweren, ofschoon ze natuurgetrouwer de werkelijkheid nabij komt, dan bij een eerste kennismaking misschien wel lijkt.

Het uitkomen der vlinders in het warme insectarium heeft heel natuurlijk plaats. Dezelfde hoeveelheid warmte, die in de vrije natuur noodig is, om een vlinder te doen ontpoppen, heeft ook bij de opgesloten poppen een gelijke uitwerking. Er worden geen kunstvlinders gekweekt. Wat onder gewone omstandigheden eerst in Juni zou gebeuren, geschiedt nu in Januari of in Februari.

Ook in de natuur verschijnen in heete en lange zomers insecten soms op ongewone tijden. Zoo ving ik eens een donsvlinder in October!

DE MIERENPLAAG.

Dagelijks veroorzaken mij dezelfde kleine, bruine Pharao-miertjes, waarover ik in den zomer van 1899